

De politieke wil en het Nederlandse emancipatiebeleid

Een gesprek met Joke Swiebel

Het Nederlandse emancipatiebeleid staat in het buitenland bekend als voorbeeldig. Het moderne emancipatiebeleid kwam hier al vrij vroeg op gang, nog in de jaren zeventig, en kwam in de jaren tachtig echt op stoom. Terwijl men in veel andere landen nog druk in de weer was om het probleem van de emancipatie van vrouwen überhaupt op de politieke agenda te krijgen, werd hier al beleid gemaakt en in uitvoering genomen op een scala van onderwerpen. Nederland was in de jaren tachtig ook voorlijk in het experimenteren met het zogenaamde 'facetbeleid'. Dat houdt in dat het emancipatiebeleid onderdeel moet zijn van het beleid van *alle* departementen en dat de coördinatie van beleid tussen verschillende departementen dus van groot belang is. Zo ontstond een bestuurlijke machinerie van instituties zoals de Emancipatieraad, de Interdepartementale Coördinatie Commissie, provinciale en gemeentelijke bureaus en een aantal expertisecentra op het gebied van emancipatie.

In de jaren negentig raakte Nederland de rol als voortrekker echter langzaam maar zeker kwijt. Midden jaren negentig kwam het begrip *gendermainstreaming* in zwang. Net als bij facetbeleid werd er vanuit gegaan dat beleid samenhangend moest zijn op alle terreinen, maar nu werd gesteld dat het ook een integraal onderdeel moest uitmaken van de

ambtelijke en politieke molens op alle beleids-terreinen en zou moeten worden uitgevoerd door de 'gewone' actoren (Verloo, 1999). De emancipatiemachinerie kromp in de loop van de jaren negentig echter ineen. Instituties 'in het veld' werden opgeheven of gedwongen te fuseren, raakten hun subsidies kwijt en/of gingen een slapend bestaan leiden. De spin in het web van het emancipatiebeleid, de Directie Coördinatie Emancipatiebeleid, trok zich in de loop van de jaren negentig steeds meer terug uit haar coördinerende taak en raakte ongewild geïsoleerd. Want terwijl 'oude' feministen buiten de deur waren gezet, liep het slecht met de pogingen contact te zoeken met nieuwe groepen vrouwen, liefst jonger en veelkleuriger. Hierdoor raakte het emancipatiebeleid in politiek verval.

In analyses van het emancipatiebeleid worden verschillende oorzaken aangedragen voor deze gang van zaken. Roggeband en Verloo (2007) wijzen op de verschuiving van de focus naar allochtone vrouwen, gepaard aan verwaarlozing van de emancipatie van autochtone vrouwen. Outshoorn en Oldersma (2007; Oldersma en Outshoorn, 2007) noemen het neoliberalisme als politieke ideologie, de veranderingen in ambtelijke structuur en cultuur en de opkomst van rechtse en ultra-rechtse regeringscoalities. Een gangbare verklaring, die we in onderzoek naar emanci-

Directie Coördinatie Emancipatiebeleid in 1979-1980
Privécollectie Joke Swiebel

patiebeleid echter nooit tegen komen, is dat het beleid zich misschien overbodig heeft gemaakt, omdat alle doelen al zijn verwezenlijkt. In recepten voor gendermainstreaming staat de noodzaak van 'political will' stevast bovenaan. Bewindspersonen zullen maar zelden zeggen dat ze die 'political will' missen, maar hoe ziet die er in de praktijk uit? Hoe verloopt de wisselwerking tussen bewindspersonen en 'de tijdgeest' in de politieke praktijk? Welk verschil maakt politieke kleur?

Naar aanleiding van recent onderzoek naar het Nederlandse emancipatiebeleid, over de neergang van het beleid en de processen daarachter spreek ik met Joke Swiebel, die geldt als een van de belangrijkste architecten van het emancipatiebeleid in Nederland. Van Joke wil ik graag weten hoe, door wie en vooral waarom die veranderingen in het emancipatiebeleid precies tot stand kwamen.

Neergang?

Klopt om te beginnen de suggestie van neergang wel? Of is dit het gewone gezeur van verstokte feministen? Joke Swiebel wijst er op dat de maatschappelijke positie van vrouwen in de 35 jaar dat Nederland een emancipatiebeleid kent onherkenbaar is veranderd. De *Emancipatiemonitor* van het Sociaal en Cultureel Planbureau laat iedere twee jaar zien

dat op het gebied van onderwijs, de arbeidsmarkt, vrouwen in de politiek en seksuele moraal enorme vorderingen zijn gemaakt. Joke: *'Van al die dingen kun je niet met zekerheid zeggen dat het niet zou zijn gebeurd zonder emancipatiebeleid, maar er is natuurlijk wel enige wisselwerking. De verdienste van het beleid is dat het onderwerp met schwing geagendeerd is, met als gevolg dat je er niet meer om heen kon dat emancipatie een overheidstaak was. Er zijn probleemdefinities gemaakt en er is een visie ontwikkeld op wat de taak van de overheid was, wie objecten van beleid waren, wat de rol van de vrouwenbeweging was en wie de actoren waren die het probleem moesten oplossen.'*

Wat is er dan eigenlijk in de loop van het proces verdwenen? Joke: *'... die ambitie is naar mijn gevoel teloor gegaan. In die oertijd zeiden we dat vrouwen te afhankelijk zijn en in al die discussies werd gezegd dat arbeid en inkomen de kern van de zaak was. Maar die economische zelfstandigheid is als doelstelling verdwenen.'* Maar als vrouwen tevreden blijken met deeltijdbanen, moeten we dan als oude feministen bezig blijven die vrouwen en onszelf de put in te praten? Zijn we niet te somber? Joke Swiebel vindt nadrukkelijk van niet: *'Als ik zie dat zoveel vrouwen in kleine deeltijdbanen werken, dan denk ik toch: "Dames, let op uw zaak." Het echtscheidingspercentage is ook gestegen en de gemiddelde vrouw kan met deeltijdarbeid geen inkomen op normaal niveau verwerven en maakt zich daarmee afhankelijk van een partner. Een ander voorbeeld is seksueel geweld: 'In de allereerste nota's uit de jaren tachtig wordt gezegd dat seksueel geweld samenhangt met machtsongelijkheid. Dat klinkt nu heel onderwets, maar is het ook niet meer zo?'*

Hoe heeft het zover kunnen komen? Nu Joke bezig is haar archief te ordenen om het naar het IIAV te brengen, valt haar al doende op dat de sombere taxaties van het emancipatiebeleid eigenlijk al heel vroeg opkwamen. *'De eerste keer dat wij emancipatie-ambte-*

Joke Swiebel studeerde in de jaren zestig politicologie in Amsterdam en was daar kandidaatsassistent en bibliothecaris. Van 1977 tot 1979 werkte ze als ambtenaar bij de *Emancipatie Commissie* en daarna tot 1995 bij de *Directie Coördinatie Emancipatiebeleid*. Na een periode als ambtenaar bij andere onderdelen van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, was ze van 1999 tot 2004 lid van het Europese Parlement voor de Partij van de Arbeid.

naren ons naar de kop grepen en zeiden "Oh, dat gaat mis", was in 1986 toen Jan de Koning (1986-1989) als minister van SZW het emancipatiebeleid in zijn portefeuille kreeg.'

In de voorafgaande kabinetsperiode – Lubbers I (1982-1986) – was het ambitieuze *Beleidsplan Emancipatie* tot stand gekomen, waarin werd uiteengezet dat emancipatie een onderwerp was dat alle ministeries raakte en waaraan alle departementen zouden werken in het kader van het 'facetbeleid'. Het kwam zonder kleerscheuren door de Kamer; er was brede steun. Dat beleidsplan was de verdienste van twee vrouwen, die Joke hier toch even wil noemen. Allereerst Hedy d'Ancona, al was zij maar negen maanden staatssecretaris, in het kabinet Van Agt II (1981-1982). Zij slaagde erin een jonger en radicaler deel van de vrouwenbeweging aan het beleid te committeren, liet de *Analyse van het vrouwenvraagstuk* (1982) maken en stelde een *Projectgroep Beleidsplan Emancipatie* (PBE) in. Annelien Kappeyne van de Coppello volgde haar op in het kabinet Lubbers I en zette haar niet geringe

politieke talent in om het uiteindelijke Beleidsplan in het kabinet aanvaard te krijgen.

Ambities

Met Jan de Koning ging de oude wens, om een minister van Emancipatiebeleid te hebben in plaats van een staatssecretaris, in vervulling. Maar het werd geen aparte minister – dat bleef een utopie. *Insiders* dachten dat binnenskamers wel zou zijn afgesproken dat hij het beleidsterrein zou opheffen. 'Of dat waar is, zullen we nooit weten', zegt Joke Swiebel, 'maar als één persoon als een leeuw heeft gevochten voor het beleid – al dan niet aangezet door zijn vrouw – dan was het Jan de Koning.' Ambtenaren kenden de emancipatiegezindheid van zijn echtgenote en buiten die uit: men schroomde niet haar te bellen als er een belangrijke beslissing genomen moest worden. 'Dat was nou een eerlijke vent; typisch een voorbeeld van iemand die ouderwets opgevoed was, maar mede door zijn vrouw de goede kant koos.'

Onder Lubbers II (1986-1989) hield hij 'rondganggesprekken' met zijn collegae. Toen bleek dat er een forse kloof was tussen de filosofie van die nota en de praktijk in politiek Den Haag. Joke Swiebel: 'Ik weet nog goed dat we bij Neelie Smit-Kroes op Verkeer en Waterstaat kwamen en die begreep volstrekt niet wat dat met emancipatie van doen had. Ze begon over haar departement en hoeveel vrouwen daar werkten; maar daar ging het natuurlijk helemaal niet over. Het was ook een beetje moeilijk om te bedenken wat emancipatie met Verkeer en Waterstaat van doen had, maar als je even nadacht dan kon je wel wat verzinnen. En dat hadden we ook al gedaan.' (zie bijvoorbeeld Beleidsplan Emancipatie, 1984-85).

Hadden we toen niet al moeten bedenken, dat de gedachte dat emancipatie met alles van doen heeft misschien wel waar is, maar politiek niet zo slim? 'Het was misschien te hoog gegrepen', zegt Joke, 'maar het paste

Huairou 1995, tijdens de wereldvrouwenconferentie bezoekt de delegatie van de Nederlandse overheid het NGO Forum. Minister Ad Melkert leest verklaring voor. Fotograaf: Mieke Schlaman, in bezit IIAV

wel in de tijdgeest.' Uit de bestuurskundige literatuur van die jaren, begin jaren tachtig, stamt bijvoorbeeld de gedachte dat emancipatiebeleid facetbeleid zou moeten worden. Begin jaren negentig krijgt de gedachte dat emancipatie met alles van doen heeft op-nieuw gestalte in het idee van gendermainstreaming. *'Intellectueel analytisch klopte dat natuurlijk wel, maar voor de politieke praktijk was het misschien minder slim'*, zegt Joke. *'We wilden de hele wereld veranderen en dus moest op alle terreinen beleid worden gemaakt. Pas in tweede instantie is toen bedacht dat je niet aan alle draadjes tegelijk kunt trekken. Je moet een programma hebben; dat is ook wel gemaakt, te beginnen bij het emancipatieparagraafje in het Regeerakkoord, al in 1979.'*

Elske ter Veld (1989-1993) en later Ad Melkert (1994-1998) beperkten het beleid groten-deels tot drie speerpunten: herverdeling van arbeid, politieke participatie en beeldvorming. *'Om een of andere reden ging het toen al kwak-kelen.'* Daar waren volgens Joke verschillende redenen voor. Om te beginnen had Ter Veld een zwakke positie in het kabinet: als staats-secretaris voor Emancipatiebeleid had ze weinig inbreng in de besognes van andere directies binnen het departement en bij ver-

schil van mening gaf de minister – Bert de Vries – de doorslag. *'Als je op een ander departement zit, dan doe je zaken in de ministerraad en kun je daar met de vuist op tafel slaan. Maar zij moest binnen dat departement op een te laag niveau compromissen sluiten. We hebben wel eens gezegd: "De minister van emancipatiebeleid kan maar beter de minister van defensie zijn, dan kan hij het ruilen tegen de kruisraketten.'*" Een tweede reden was dat Ter Veld zelf als voormalige vakbondsvrouw volgens Joke ook het meeste op had met de 'werk, werk, werk'-filosofie van het kabinet en andere onderdelen van het emancipatiebeleid eigenlijk niet zo zag zitten.

Daarbij kwam nog de vervanging van de ambtelijke leiding van de Directie. Dineke Mulock Houwer, die vanaf het begin de leiding had, vertrok in 1986 en werd opgevolgd door Anna Marijke Steen, volgens Joke een veel minder krachtige leider. Steen kwam van binnen SZW, van de directie Arbeidsverhoudingen. Ze was noch de persoon, noch had ze de positie om dingen door te drukken. *'Als het iemand was geweest die van buiten kwam en benoemd was met steun van een bewindspersoon, dan kon zo iemand nog eens zeggen, "Ik wil het zo!"'. Dat kon Ina Brouwer tot op zekere hoogte – niet dat het allemaal lukte, maar die had wel de positie om een grote bek te hebben. Anna Marijke Steen had dat niet; ze kwam halverwege de rit aan'.*

Eind jaren tachtig ging het rommelen binnen de DCE. Door het gebrek aan leiding en perspectief gingen ervaren mensen weg. *'Een nieuwe lichtung kwam binnen die er op heel eigen manier met de bal vandoor ging. Emancipatiebeleid is een vak, dat wordt wel eens vergeten. Omdat er geen goede leiding was en ze niet meer gecorrigeerd werden kon eenieder haar eigen knollentuin gaan uitbouwen. Het kwaliteitsverlies, het gebrek aan sturing – ook van de ambtelijke top van het departement – is toen begonnen.'*

Politieke kleur

Ad Melkert en de nieuwe directeur Ina Brouwer erfden van hun voorgangers al een verzwakt beleidsterrein. Melkert (1994-1998) heeft volgens Joke met veel politieke durf en vernuft een aantal taboes doorbroken, armoedebeleid opgezet en de Melkertbanen van de grond gekregen. Maar op het terrein van het Emancipatiebeleid liet hij aanvankelijk zowat alles over aan Brouwer. *‘Toen kwam in zoverre de neergang, dat het vrouwenemancipatiebeleid in feite in handen lag van een kersverse ambtenaar, die in het verleden nooit in het feminisme geïnteresseerd was geweest en elke beleidsverandering miste. Ze ging er mee aan de haal en zette de minister op het verkeerde been. Zulke dingen gebeuren’*

In de literatuur over gendermainstreaming wordt politieke *commitment* steeds aangemerkt als een, zo niet dé, belangrijkste factor voor succes. Die ontbreekt in Nederland volgens Joke Swiebel al vanaf de opkomst van Paars. Dat is vreemd want linkse kabinetten zijn meestal meer emancipatiegezind dan rechtse. Maar de eerste staatssecretaris voor Emancipatiebeleid, CDA-er Jeltien Kraaijeveld-Wouters (1977-1981) voerde onder het kabinet Lubbers I een emancipatiebeleid in het voetspoor van het kabinet-Den Uyl, dat in 1976 de eerste regeringsnota over emancipatie produceerde. In het regeerakkoord van Lubbers I stond nog de emancipatieparagraaf zoals die was geschreven voor het tweede kabinet-Den Uyl, dat er, zoals bekend, niet kwam. Joke: *‘Wij mochten alleen van Jeltien het woord macht niet gebruiken; daar maakten we dan invloed van en dan mocht het wel.’*

De eerste vijftien jaar was er – met uitzondering van de SGP en de GPV – een kamerbrede consensus. Ook het CDA hobbelde mee. *‘Ruud Lubbers heeft in 1984/5 de nota Beleidsplan Emancipatie door het kabinet gesleept. De notulen van de ministerraad zijn intussen vrijge-*

geven en daarin kun je het nalezen. Kappeyne van de Coppello – VVD-er en overtuigd feminist – had grote tegenstanders: VVD-ministers, maar ook CDA-minister Onno Ruding onder anderen. Maar wie haar gesteund heeft, ook praktisch, met zijn gezag, dat was Lubbers. Dat was wel een katholiek, een ondernemer en van het CDA, maar hij was in verhouding een jonge en een moderne man, die zag dat er een nieuwe tijd aan kwam. Als Lubbers dat niet had gedaan, dan was die nota er nooit gekomen.’

Het tegenovergestelde gebeurde toen Paars aan de macht kwam en eerst de PvdA en daarna D66 de bewindspersoon mochten kiezen. Joke: *‘Als er nou één kabinet was, waarvan je kon verwachten dat het de emancipatie voorop zou zetten, dan was het Paars. VVD, Partij van de Arbeid en D66, eindelijk geen CDA in het kabinet en eindelijk de kans om de zaak flink vooruit te helpen.’*

Afbraak

Het ambtelijk verval dateert dus al van eind jaren tachtig maar het politiek verval begint daarna, onder Ad Melkert en Ina Brouwer. *‘Brouwer heeft een spoor van vernieling aangericht, dat nu nog doorwerkt. De nota’s deugden van geen kant, geen analyse, geen strategie, alles wat in haar ogen ‘oud’ was ging overboord. Zelf had Joke er weinig last van.: ‘Ik was toen coördinator voor het buitenlands beleid, ik deed mijn eigen ding buiten Ina om. Dat onttrok zich aanvankelijk aan haar greep. Melkert heeft het op het buitenlands terrein goed gedaan: bij de Wereldvrouwenconferentie (Beijing, 1995) was hij als een vis in het water en hij heeft zich ook hard gemaakt voor het klachtrecht bij het VN-Vrouwenverdrag.’* Die daadkracht gold niet voor het binnenlands beleid. Om te beginnen werd een deel van het beleid, beeldvorming bijvoorbeeld, gewoon vergeten waarmee een belangrijk deel van de analyse van het vrouwenvraagstuk buiten boord werd gezet. Ver-

Emancipatiebeleid: bewindslieden en ambtelijke top

Kabinet	Departement	Bewindspersoon	Ambtelijke top
Den Uyl (1973-1977) PvdA/ PPR/D'66/KVP/ARP	Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk werk	Minister: Harry van Doorn PPR	Ruud Deibel Directie AMA (Algemene maatschappelijke aangelegenheden).
Van Agt I (1977-1981) CDA/ VVD		Staatssecretaris: Jeltien Kraaijeveld-Wouters CDA	DCE (ingesteld op 15 nov. 1978) Directeur: Dineke Mulock Houwer (1979-1986)
Van Agt II (1981-1982) CDA/PvdA/D66	Sociale Zaken	Staatssecretaris: Hedy D'Ancona PvdA	
Van Agt III (1982) CDA/D66		Minister: Louw de Graaf CDA	
Lubbers I (1982-1986) CDA/ VVD		Staatssecretaris: Annelien Kappeyne van de Coppello VVD	
Lubbers II (1986-1989) CDA/VVD		Minister: Jan de Koning CDA (februari-mei 1987: Louw de Graaf)	Directeur DCE: Anne Marijke Steen (1986-1995)
Lubbers III (1989-1994) CDA/PvdA		Staatssecretaris: Elske ter Veld PvdA Staatssecretaris: Jacques Wallage PvdA	
Kok I (1994-1998) VVD/PvdA/D66		Minister: Ad Melkert PvdA	Directeur DCE: Ina Brouwer (1995-2000)
Kok II (1998-2002) VVD/PvdA/D66		Staatssecretaris: Annelies Verstand-Bogaert D66	Directeur DCE: Gabrielle Bekman (2000-2003)
Balkenende I (2002-2003) CDA/VVD/LPF		Staatssecretaris: Khee Liang Phoa LPF	Directeur DCE: (Ferdie Licher (2003-..))
Balkenende II (2003-2006) CDA/VVD/D66		Minister: Aart Jan de Geus CDA	
Balkenende III (2006-2007) CDA/VVD		Minister: Aart Jan de Geus CDA	
Balkenende IV (2007-...) CDA/PvdA/CU	Onderwijs en Wetenschappen	Minister: Ronald Plasterk PvdA	DCE wordt DE

der dateert Joke Swiebel hier, midden jaren negentig, het moment waarop de focus kwam te liggen op allochtone vrouwen en de emancipatie van andere vrouwen min of meer in de ijskast werd gezet. De impliciete veronderstelling was dat die emancipatie wel zo'n beetje voltooid was. Dat werd later ook letterlijk gezegd door Aart Jan de Geus.

Belangrijk is ook de teloorgang van het subsidiebeleid. *'Het is in Nederland altijd standaardbeleid geweest dat je als overheid je achterban steunt. Daaruit komen kritische geluiden, die het beleid weer een stapje verder brengen. Door deze ondersteuning ging een streep; organisaties zijn ontmanteld, of financieel gekort of raakten als expertisecentra hun zelfstandige rol kwijt. Al die clubs die tegenspel boden, werden gesubsidieerde instellingen die voor zover ze nog wel subsidie krijgen een programma uitvoeren dat de goedkeuring behoeft van het ministerie. Veel van dat geld is ook gesluisd naar de gemeente of naar bedrijven, terwijl je zou zeggen dat die dat zelf toch wel kunnen betalen.'*

De verhouding tussen het maatschappelijk middenveld en de overheid werd op emancipatierrein ten principale veranderd en dat was bewust, volgens Joke. In de jaren negentig werd het emancipatiebeleid van een *participatoir* opgezet beleidsterrein een *technocratisch* beleidsterrein. Ook dat paste in de neoliberale tijdgeest; D66 had al lange tijd geageerd tegen de vele comités en commissies waarin organisaties zich bogen over het beleid en kreeg daarvoor in de jaren negentig gehoor bij andere partijen. Ook de Emancipatieraad, de onafhankelijke adviesraad van de regering (1981-1997) ging daaraan te gronde. *'Melkert dacht dat hij dat goed deed, dat het in de tijd paste. Hij had ook geen netwerk van feministen die op zijn verjaardagspartijtje kwamen en die zeiden: "Joh, doe dat nou niet." Er was geen politiek tegenwicht; de Rooie Vrouwen*

waren opgeheven en met vrouwen in de Kamer had hij geen verbinding.'

De hand op de knip

Onder Paars II raakte het emancipatiebeleid nog verder van huis, want toen werd Annelies Verstand-Bogaert (1998-2002), tot dan toe burgemeester van Zutphen en gespeend van ook maar enige expertise of speciale belangstelling op het gebied van emancipatie, door de toenmalige D66-top, Tom de Graaff en Rogier van Boxtel, uitverkoren als staatssecretaris. Waarom, vraag ik aan Joke? D66 was immers gezegend met vrouwen zoals Louise Groenman, Arthie Schimmel of Carien Evenhuis, die de expertise en belangstelling wel in ruime mate hadden. Joke Swiebel herinnert zich dat het een drama was, maar kan naar de redenen alleen maar gissen: *'Er brak toen een periode aan in de politiek waarin kennis en ervaring als ballast werden beschouwd. Dat speelde – overigens niet alleen bij D66 – bij de rekrutering van Kamerleden, maar ook bij bewindslieden. Alles moest fris en nieuw, weg met oud. D66 had altijd al gebrek aan historisch besef, maar ik denk dat ook meespeelde dat De Graaff emancipatiebeleid gewoon onzin vond en het beleidsterrein überhaupt wilde afschaffen. Die had dat quasi-moderne van "Dat hebben we wel gehad."'*

Maar was de vrouwenbeweging ook niet te passief?, vraag ik. Waarom bleven ook organisaties met honderdduizenden leden zeuren om een paar grijpstuivers aan subsidie en gingen ze zelf niet iets meer contributies vragen om professioneel te kunnen blijven opereren? Daarover zijn we het snel eens: *'Nederlanders zijn zuinig en houden graag de hand op de knip'*, zegt Joke Swiebel. *'Geld inzamelen voor zeehondjes, dat wil nog wel lukken, maar voor feministische doelen, dat ligt buiten het gezichtsveld.'*

De belangrijkste zwakte van de vrouwenbeweging ligt volgens Swiebel op een ander vlak: 'Ik vind het ook een zwakte dat we geen opvolgers hebben gekweekt. We hebben toegelaten dat er een generatie opstond aan wie die boodschap niet meer besteed was en die ook technisch niet weet waar het over gaat. Is er nog één Kamerlid dat iets weet van de Europese richtlijnen, van het Vrouwenverdrag en van de verplichtingen die Nederland daarmee op zich heeft genomen? Als je ze daarover vertelt, dan weten ze het niet en dan moet je ze een boek geven waar dat in staat. En dat boek is dan te dik en dat lezen ze dan niet. Als Plasterk (2006...) in een Algemeen Overleg dingen beweert, die gewoon niet kloppen, dan is Femke Halsema de enige die hem nog partij geeft.'

Meerwaarde van onderzoek

De artikelen die we als leidraad hebben genomen voor het interview maken deel uit van onderzoeksprojecten waarin het Nederlandse beleid vergeleken wordt met dat in andere landen. In hoeverre draagt dat bij aan onze kennis over de dynamiek van beleid? Uit onze rondgang langs bestuurlijke modes en bewindslieden blijkt wel dat het niet zo gemakkelijk is na te gaan of het nu de mensen zijn die de bestuurlijke modes maken of dat het de bestuurlijke modes zijn die het succes van bewindslieden mogelijk maken. Die wisselwerking is moeilijk te onderzoeken. Volgens Joke Swiebel valt de meerwaarde van het onderzoek dan ook een beetje tegen.

'Maar', zegt ze, 'dit is misschien een echte politicologenopmerking, maar de systematiek van het beleid is nog maar heel beperkt in kaart gebracht. De vraag is nog steeds wat nu precies variabelen zijn die je moet vergelijken. Veel literatuur is gezwam: hap snap opgeschreven en slordig gedocumenteerd. Of de ontwikkeling van het emancipatiebeleid in Nederland echt anders was dan in het buitenland, weten we

niet. Wel weten we dat de fasering anders is en dat hangt misschien samen met het politieke systeem. Maar of en hoe beleid effect heeft, dat is te weinig onderzocht. Wat we ook niet weten, is in hoeverre dat beleid eigenlijk meer om hakken heeft gehad dan woorden. Wat hield het beleid nu precies in, hoe waren de relaties met de vrouwenbeweging precies? Het beleid was een zak met geld die uit werd gestrooid, maar wat gebeurde daar nou eigenlijk mee? Wat is de impact van wetgeving geweest? Wat we missen zijn gestandaardiseerde beschrijvingen van beleid en goede effectstudies waardoor je het ook echt met het buitenland kunt vergelijken.'

Jantine Oldersma

Literatuur

- Beleidsplan Emancipatie, Handelingen der Tweede Kamer, 1984-85, 19052, nrs. 1-19.
- Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Directie Coördinatie Emancipatiebeleid (1982) *Een Analyse van het "Vrouwenvraagstuk"*. In opdracht van staatssecretaris D'Ancona opgesteld door de Werkgroep Theoretisch Kader.
- Oldersma, J. & J. Outshoorn (2007). The "home care gap": neoliberalism, feminism and the state in the Netherlands. In M. Haussman & B. Sauer (Eds.), *Gendering the state in the age of globalization. Women's movements and state feminism in postindustrial democracies*. Lanham: Rowman and Littlefield Publishers.
- Outshoorn, J. & J. Oldersma (2007). Dutch decay: the dismantling of women's policy networks in the Netherlands. In J. Outshoorn & J. Kantola, *Changing state feminism*. Houndsmill: Palgrave Macmillan (182-200).
- Roggeband, C. & M. Verloo (2007). A closer look at the intersection of gender equality and migration in the Netherlands (1995-2005). In M. Verloo (Ed.), *Multiple meanings of gender equality. A critical frame analysis of gender policies in Europe*. Budapest: CPS Books Central European Press (257-280).
- Verloo, M. (1999). *Gender mainstreaming: practice and prospects*. Report prepared for the Council of Europe. EG (99) 13, Strasbourg, Council of Europe.